

Eettisyys kotimaisessa elintarviketuotannossa.

Kolmivuotias lapsi voi katsoa eettisen elintarviketuotannon jokaista vaihetta hyvillä mielin, samoin hänestä huolta kantava aikuinen: väkivallattomuus ja ilmastoystävällisyys kulkevat ruokaketjussa käsi kädessä. Elintarvikkeiden kuljetus pelloilta tehtaiden kautta kuluttajille vastaa vain 4% elintarviketuotannon aiheuttamasta ympäristökuormituksesta. Lihan, munien ja maidon tuotanto on vie globaalisti 70% kaikesta viljelykelpoisesta maasta, kiihdyttää eroosiota ja aiheuttaa noin 14.5% kaikista kasvihuonepäästöistä. Vaikka broilereille syötettäisiin kotimaista kauraa, vehnää ja härkäpapuja, ruuan alkutuotanto eläinruumiiden läpi kierrättämättä suoraan ihmisten käyttöön on suurin ekoteko elintarviketuotannon alalla. Eettisesti voidaan tuottaa vain vegaanista ruokaa.

Minut pysäytti aforismi: *"Ei ole olemassa humaania tapaa riistää henkeä yksilöltä, joka haluaa elää."* Maserointiliukuhinnat, kaasukammiot ja -kontit, sähkövesialtaat ja veriset veitset eivät kuulu eettiseen elintarviketuotantoon. Cambridgen yliopiston sivistyssanakirja määrittelee termin "humaani" välittämiseksi, sekä ystävällisyyden ja sympatian osoittamiseksi erityisesti kärsiviä kohtaan. Suomen Sivistyssanakirja rajaa sanan *"ihmisystävälliseksi"* ja *"ihmismäiseksi"*. Varallisuuslakimme rinnastaa eläimet esineisiin; niillä on vain välinearvo.

Suomen sivistyssanakirjan määritelmä väkivallasta: *"Jkn ruumiillista koskemattomuutta, oikeuksia tai etuja loukkaava tai jotakuta tai jotakin vahingoittava ruumiillisen voiman käyttö"*. Eläimillä on aivot ajattelemista, silmät näkemistä, korvat kuulemista, jalat liikkumista, siivet lentämistä ja evät uimista varten. Tuntoaisti ohjaa väistämään vaaraa ja mahdollistaa hyväilyistä nauttimisen. Tilallisille maksetaan *hyvinvointitukea* eläinsuojelulain mukaisista *"hoitotoimenpiteistä"*. Näitä puudutuksesta sallittuja rutiineja ovat mm. porsaiden kastointi, vasikoiden sarvenaiheiden kylmä- tai kuumapoltto, poronvasojen korvien leikkaaminen ja kaikenikäisten porojen kastointi Burdizzon pihdeillä. Suomessa ei saa katkaista sikojen saporaita, mutta porsaiden hampaiden leikkaus on kivunlievityksettä sallittu. Lain uudistuessa edellytettäneen tulehduskipulääkkeen antamista toimenpiteiden yhteydessä. Osaammeko edes kuvitella eläinten kokemaa tuskaa?

Suurin osa lapsista kiljuu ja itkee nähdessään eläintä pahoinpideltävän. Kellert ja Felthous ovat määritelleet eläinrääkkäyksen olevan tahallista haitan, vamman tai kivun tuottamista eläimelle.

Eläinten kiduttamisesta ja/tai sen katselemisesta nauttivan lapsen käytöstä pidetään häiriintyneenä. Sen tiedetään liittyvän sosiopatiaan ja ennustavan väkivallan kohdistumista myös ihmisiä kohtaan. Käytyään läpi laajan aineiston, Gallone päätteli v. 2014 väkivallan olevan laadultaan ja motiiveiltaan samantyyppistä uhrin lajista riippumatta.

Meidän voi aikuisenakin olla vaikea hyväksyä eläimille aiheutettua kärsimystä, vaikka sen aiheuttaminen olisi taloudellisesti motivoitua. Teollinen eläintuotanto yrittää saada meitä pitämään normaaleina ja eettisesti kestävinä kärsimystä aiheuttavia käytänteitä. Toinen, varsin toimiva strategia on viljellä valheellisia satukirjamaisia mielikuvia, joihin kuluttajat puolestaan haluavat uskoa. Esimerkiksi maitopurkin kyljessä lehmä nauttii laitumella ihmisten hellyyden-osoituksista kesät talvet, vaikka puolet Suomen lehmistä ei pääse navetasta ulos koko elämänsä aikana. Koulujen tai oppilaitosten tiloissa ei saa olla esillä yritysten mainoksia, mutta maitotuotteita ei kielto koske. Niiden menekkiä kouluissa edistetään verovaroin jopa teemapäiviä järjestämällä. Valion Maitolähettilään työnkuvaan kuuluu ahkera kouluilla kiertäminen. Hän tuskin avaa nuorille kuulijoilleen tuotantoeläinten todellisuutta.

Kummitätini sukutila on saanut Aluehallintovirastolta vapautuksen parsilehmien jaloittelemaan päästämisestä, koska *"jaloitteluun soveltuva tilaa ei voida kohtuudella järjestää"*. Tosin navetan ovelta 30 metrin päässä aukeavat edelleen laajat mannut, joilla lehmät vielä 1980-luvulla käyskentelivät. Entiset laitumet kasvavat nyt rehuviljaa. Lehmät saavat tyytyä seisomaan paikoillaan betonialustalla koko elämänsä, joka lopetetaan maidontuotantokyvyn tyrehtyessä. Vieläkin tulee itku kurkkuun ajatellessani vuosi sitten ystäväni puolison pienessä parsinavetassa rapsuttelemaani lehmää. Kuinka kiitollisena se ottikaan kutinaa hoitavan kosketukseni vastaan. Vieressä vesipolvinen maitonauta rojahti makuulle paljaalle betonille. Hyvinvointituen piiriin kuuluvassa navetassa oli käytössä vain kaksi pehmustemattoa, joita kierrätettiin kulloinkin kipeäjalkaisimmille. Emostaan erotettu, nurkkaan neliömetrin tilaan aidattu pieni Orvokki -vasikka olisi halunnut imeä sormiani loputtomasti. Maitolehmän äitiys 9 kuukauden odotuksen ja usein hyvinkin tuskallisen synnytyksen jälkeen kestää korkeintaan muutamia päiviä, koska ihmiset haluavat lehmäemon maidon itselleen. Synnytyksestä toipumisen jälkeen lehmä keinosiemennetään uudelleen maidontuotannon maksimoimiseksi. Sama periaate koskee myös muita meijeriteollisuuden käyttöön valjastettuja nisäkkäitä, kuten vuohia ja lampaita.

Liharotuiset tiput on jalostettu kasvattamaan suhteettoman paljon ja nopeasti lihaskudosta, jonka painosta broileri paisuu liikuntakyvyttömäksi jo alle 2 kuukauden iässä. Kananpojat teurastetaan jo 5-7 viikkoisina, ennen kuin niiden sydämen ja keuhkojen toiminnan pettäminen aiheuttaa liian suuria erätappioita. Ennenaikainen kuolema kymmenien tuhansien kaltaistensa antibioottivapaiden broilereiden seassa voi kaikessa kurjuudessaan silti olla jopa armollisempi kuin teurastamalla kohdattu loppu.

Sähkövesialtaan toimintaperiaate on, että jaloistaan ripustetut linnut taintuvat pään osuessa veteen. Eviran Etelä-Suomen alueen lihantarkastuksen aluejohtaja Eeva Japission on todennut, ettei vesitainnutuslinjasto voi edes ideaalilanteessa toimia täydellisesti. ”Eettiseksi broilerin-tuottajaksi” brändäytyneen Naapurin Maalaiskanan teurastamotyöntekijä kertoi tämän vuoden kesäkuussa YLE:n toimittajalle ongelmista: ”Jotkut kanat ovat niin pieniä ja pelästyneitä, että niillä on päät siiven alla. Niitä pääsee elävänä ohi sekä tainnutuksesta että leikkurista.” Isommat linnut saavat räpytellessään voimakkaita sähköiskuja siipiinsä. Tappolinjassa allasta lähestyvät kananpojat näkevät ja kuulevat lajitoveriensa tuskan. Syyskuussa 2015 Naapurin Maalaiskanoista jäi taintumatta viidesosa erästä. ”Eläinten hyvinvoinnista” vastaava työntekijä on teurastamon oma esimies.

Varatainnutusjärjestelmänä toimii viillonvarmistaja, jonka tehtävänä on murtaa taintumattomien lintujen niskat ja viiltää leikkurin väistäneille yksiöille kuolettava verenvuoto ennen kalttausallasta. Kalttauksessa kananpojat upotetaan kuumaan veteen niin, että niiden höyhenet irtoavat. Samainen teurastamotyöntekijä kuvasi kamalaksi työvuoroaan, jonka aikana pelkästään hänen nähtensä 17 lintua päätyi elävänä kaltattavaksi. Kalkkunat kärsivät jo ennen teuraslinjaa niille aivan liian ahtaissa kuljetuslaatikoissa, joihin ne painetaan kolminkerroin.

Kaikissa teurastamoissa joudutaan tekemään eläinsuojelupäätöksiä, vaikka ensisijaisesti käytetään toistuvaa neuvontaa; maksavathan teurastamot Eviran nimissä toimivien tarkastuseläinlääkärien palkkakulut. Useaan kertaan ohjeistetussa em. teurastamossa tarkastuseläinlääkärit havaitsivat puutteita edelleen muutaman päivän välein joulukuussa 2017. Lihantarkastuksen aluejohtaja Japissionin mukaan Naapurin Maalaiskanan saamien eläinsuojelupäätösten määrä ei ollut edes erityisen suuri.

Eläinlääkäriltäni kerrotaan, että (myös) lohikasvatuslaitosten sähkötaimutusmenetelmät ovat epäluotettavia. Kalat kärsivät. Tukehtumaan nostettu kala kituu minuutteja. Kalojen kolkkaamiseen ei ole aikaa. Järvikalojen pyytäminen voi olla ekologista mutta ei eettistä.

Kukot eivät muni. Kun HK Scanin Viron toimipisteen roskiksista elokuussa 2017 löytyi eläviä kananpoikia tipumurskaimen ollessa epäkunnossa, somessa pohdittiin olisiko tukehduuttaminen vai murskaaminen tipujen kannalta parempi ratkaisu. Eläinrakkaasta ihmisestä tämä pohdinta on absurdia: Jos saisin untuvikon kämmenelleni, kummalle hihnalle sen asettaisin?

Munakana on noin 40 cm pitkä. Eläinsuojelulain mukainen tila häkissä on kanaa kohden 40 x 18 senttimetriä, ja keskimäärin munatilalla on 12 000 kanaa. Siipikarjaliiton toiminnanjohtaja Hanna Hamina vakuuttaa munantuotannon olevan eettistä. Hän haluaisikin vakiinnuttaa häkkikanalan termiksi ”virikkeellinen pienryhmäkanala”, koska ”*Kanat tuntevat olonsa turvallisiksi pienessä porukassa, vähän niin kuin me ihmisetkin.*” Munax mainostaa: ”*Tuotantotavasta riippumatta kotimaiset kanat voivat hyvin.*” Eläintehtaat.fi -sivuston kuvat kertovat eläinten arjesta toista.

Eläinsuojelulaki sallii hiilidioksidin käytön kaikkiin korkeintaan sian kokosiin eläimiin. Se polttaa hirvittävästi hengitysteitä, kirvelee silmiä, ja aiheuttaa voimakkaan tukehtumisen tunteen. *Humane Slaughter Association* on selvittänyt, että typpi ja argon vaivuttavat tajuttomuuteen tuskatta. Niiden käyttöön ei ole intressiä, koska hiilidioksidi on laillista, halpaa ja helppokäyttöistä. Sikojen tainnuttamiseen muita kaasuja ei edes harkita, koska typpi ja argon hidastaisivat kiivasta teurastustahtia. Kun EU:ssa päätettiin hiilidioksiditainnutuskammioiden hyväksymisestä, päättävässä lautakunnassa vaikutti kyseisten kammioiden valmistaja.

Minkä lapsetkin ovat tienneet, tiede on todistanut: Eläimillä on tunteet. Miksi aiheuttaisimme kärsimystä eläimille, ja vaarantaisimme lasten tulevaisuuden, kun meidän ei terveenä elääksemme tarvitse tehdä niin?” Väkivalta ei ole välttämättömyys. Se on valinta.

Arthur Schopenhauer on todennut: ”Totuus käy läpi kolme vaihetta. Ensin sille nauretaan. Sitten sitä raivokkaasti vastustetaan. Lopulta se hyväksytään itsestäänselvytenä. ”

Kasvipohjaiseen ravintoon keskittyvä ruuantuotanto on nyt vaiheessa kaksi.

Käytettyjä lähteitä:

Kellert S.R., Felthous A.R. *Childhood cruelty toward animals among criminals and non-criminals*. Hum. Rel. **1985**;38:1113–1129. (luettu 27.11.2018).

Gullone E. *Conceptualising Animal Abuse with an Antisocial Behaviour Framework*. Animals (Basel). 2011;1(1):144-60. Published **2011** Jan 26. doi:10.3390/ani1010144 (luettu 27.11.2018).

Opetushallitus, Kilpailu- ja kuluttajavirasto: *Koulujen ja oppilaitosten sekä yritysten ja yhteisöjen välinen yhteistyö, markkinointi ja sponsorointi* **2014**.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100592>, <https://www.avi.fi/web/avi/vapautukset-laiduntamisesta>

Toimittajat Kati Pehkonen ja Camilla Arjasmaa: *Tajuissaan teuraalle*.

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/07/11/nain-etenee-broilerin-tainnutus-ja-tapporata-viranomaiset-ja-tyontekijat>. Julkaistu 11.07.2018. Päivitetty 11.09.2018. (luettu 27.11.2018).

<https://www.hsa.org.uk/downloads/technical-notes/TN14-gas-killing-of-chicks-in-hatcheries.pdf> (luettu 1.10.2018).

Carlos Gonzalez Fischer & Tara Garnett, Food Climate Research Network Environmental Change Institute & The Oxford Martin Programme on the Future of Food, The University of Oxford: *Plates, pyramids, planet Developments in national healthy and sustainable dietary guidelines: a state of play assessment*. FAO Food and Agriculture Organization of the United Nations **2016** <http://www.fao.org/3/a-i5640e.pdf> (luettu 27.11.2018).